

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ **È È** **κατά ΕΛΛΑΔΑΣ**

(Προσφυγή αριθ. 22525/07)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

30 Απριλίου 2009

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

Στην υπόθεση **È È κατά Ελλάδας,**

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα),
συνεδριάζοντας σε τμήμα αποτελούμενο από τους:

Nina Vajić, *πρόεδρος,*

Χρήστο Ροζάκη,

Khanlar Hajiyev,

Dean Spielmann,

Sverre Erik Jebens,

Giorgio Malinverni,

Γεώργιο Νικολάου, *δικαστές,*

και τον Søren Nielsen, *γραμματέα τμήματος.*

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο στις 7 Απριλίου 2009,

Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση, η οποία ελήφθη την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μία προσφυγή (αριθ. 22525/07) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας από έναν υπήκοο του Κράτους αυτού, τον κύριο **È È** (« ο προσφεύγων»), ο οποίος προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου στις 24 Μαΐου 2007 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Ο προσφεύγων εκπροσωπείται από τον κύριο Κ. Ταούλα, δικηγόρο Κατερίνης. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους απεσταλμένους του αντιπροσώπου της, κύριο Κ. Γεωργιάδη, πρόεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και κυρία Σ. Αλεξανδρίδου, δικαστική αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Ο προσφεύγων υποστήριξε ειδικότερα ότι υπήρξε υπέρβαση της «λογικής προθεσμίας» και παραβίαση του δικαιώματός του πρόσβασης σε δικαστήριο (άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης).

4. Στις 8 Ιουλίου 2008, η πρόεδρος του πρώτου τμήματος αποφάσισε να κοινοποιήσει την προσφυγή στην Κυβέρνηση. Όπως επιτρέπει το άρθρο 29 § 3 της Σύμβασης, αποφασίσθηκε επιπλέον να αποφανθεί το τμήμα συγχρόνως επί του παραδεκτού και επί της ουσίας.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

5. Ο προσφεύγων κατοικεί στους Νέους Πόρους Πιερίας.

6. Με διαθήκη της 19 Ιουνίου 1987, ο πατέρας του προσφεύγοντος του κληροδότησε εξ αδιαιρέτου ένα αγροτεμάχιο 850 τετραγωνικών μέτρων καθώς και ένα τμήμα ενός άλλου οικοπέδου. Το μεγαλύτερο τμήμα της περιουσίας του το κληροδότησε στην αδελφή του προσφεύγοντος. Στη διαθήκη, ο πατέρας του

προσφεύγοντος επεσήμανε ότι τον είχε στηρίξει οικονομικά δίδοντάς του χρήματα και ένα άλλο αγροτεμάχιο.

7. Εκτιμώντας ότι δεν είχε λάβει ούτε τη νόμιμη μοίρα που του αναλογούσε (και η οποία, σύμφωνα με το άρθρο 1825 του Αστικού Κώδικα αντιστοιχούσε στο μισό της εξ αδιαθέτου μερίδας), ο προσφεύγων κατέθεσε ενώπιον του Πρωτοδικείου Κατερίνης, στις 29 Δεκεμβρίου 1992, αγωγή με σκοπό να του αποδοθεί η νόμιμη μοίρα, ήτοι το 41,2% επτά ακινήτων. Ο προσφεύγων αξίωσε ομοίως 10.047.609 δραχμές ως αποζημίωση για την ηθική βλάβη που υπέστη λόγω της χρήσης από την αδελφή του του τμήματος της περιουσίας που του αντιστοιχούσε.

8. Η συζήτηση, η οποία είχε αρχικά οριστεί για τις 16 Δεκεμβρίου 1993, αναβλήθηκε με αίτημα της αντίδικης πλευράς για τις 3 Νοεμβρίου 1994. Με απόφαση της 16 Φεβρουαρίου 1995, το δικαστήριο ανέβαλε τη διαδικασία και διέταξε τον προσφεύγοντα να προσκομίσει μία βεβαίωση από τον έφορο της ΔΟΥ Κατερίνης.

9. Μια νέα συζήτηση έλαβε χώρα στις 25 Απριλίου 1996. Με απόφαση της 15 Ιουλίου 1996, το δικαστήριο διέταξε συμπληρωματική ανάκριση, ειδικότερα την ακρόαση τεσσάρων μαρτύρων, που ξεκίνησε στις 16 Δεκεμβρίου 1996, με την εμφάνισή τους ενώπιον του ανακριτή, και περατώθηκε στις 8 Φεβρουαρίου 1999.

10. Ορίστηκε νέα δικάσιμος για τις 28 Ιανουαρίου 1999, αλλά η συζήτηση αναβλήθηκε με αίτημα της αντίδικης πλευράς για τις 23 Σεπτεμβρίου 1999, και κατόπιν για τις 27 Ιανουαρίου 2000.

11. Στις 31 Μαΐου 2000, το δικαστήριο διέταξε πραγματογνωμοσύνη το αντικείμενο της οποίας ήταν ο υπολογισμός της αξίας της κληρονομιαίας περιουσίας.

12. Η έκθεση πραγματογνωμοσύνης κατατέθηκε στις 15 Ιανουαρίου 2002. Η συζήτηση, η οποία είχε οριστεί για τις 13 Ιουνίου 2002, αναβλήθηκε για τις 17 Φεβρουαρίου 2003, με αίτημα της αντίδικης πλευράς.

13. Με απόφαση της 23 Ιουνίου 2003, το δικαστήριο απέρριψε την αγωγή του προσφεύγοντος κρίνοντας ότι η νόμιμη μοίρα του καλυπτόταν από χρηματικό ποσό καθώς και από δύο οικόπεδα, εκ των οποίων το ένα βρισκόταν στη θέση «Αλεξανδρή» και το άλλο, που ήταν αντικείμενο εν ζωή δωρεάς του πατέρα του προσφεύγοντος, βρισκόταν στη θέση «Δρίμπινα».

14. Στις 26 Νοεμβρίου 2003, ο προσφεύγων άσκησε έφεση κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του Εφετείου Θεσσαλονίκης, υποστηρίζοντας ειδικότερα ότι δεν ήταν κύριος του οικοπέδου «Αλεξανδρή». Το πρώτο κεφάλαιο των

προτάσεών του, με τίτλο «προσάγω και επικαλούμαι», απαριθμούσε έναν κατάλογο τριάντα πέντε εγγράφων εκ των οποίων τα ακόλουθα τρία: ένα πρωτόκολλο διοικητικής απέλασης του προσφεύγοντος από τον νομάρχη Πιερίας, ένα έγγραφο της νομαρχίας Πιερίας, έναν τοπογραφικό χάρτη που καταδείκνυε ότι το επίδικο οικοπέδο αποτελούσε τμήμα της δασικής δημόσιας έκτασης και ένα έγγραφο της δημαρχίας Πόρων Πιερίας που κατήγγειλε τον προσφεύγοντα στη Διεύθυνση γεωργίας για αυθαίρετη κατοχή του οικοπέδου.

15. Η συζήτηση ενώπιον του εφετείου έλαβε χώρα στις 7 Μαΐου 2004.

16. Με απόφαση της 13 Ιουλίου 2004, το εφετείο επικύρωσε την προαναφερόμενη απόφαση. Απέρριψε τους ισχυρισμούς που στηρίζονταν στη μη κυριότητα του κτήματος «Αλεξανδρή», εκτιμώντας ιδίως ότι το επίδικο οικοπέδο αποτελούσε ιδιοκτησία του θανόντος επί του οποίου αυτός ασκούσε πράξεις συνδεδεμένες με το δικαίωμα νομής, όπως η καλλιέργεια ελαιόδενδρων.

17. Στις 11 Οκτωβρίου 2004, ο προσφεύγων άσκησε αίτηση αναίρεσης. Προέβαλλε διάφορους λόγους αναίρεσης. Μεταξύ άλλων, ο προσφεύγων υπογράμμισε στην αίτησή του ότι το εφετείο είχε, εσφαλμένα, συμπεράνει ότι αυτός κατείχε το οικοπέδο στη θέση «Αλεξανδρή», ότι προέβαινε σε πράξεις συνδεδεμένες με το δικαίωμα νομής, όπως η καλλιέργεια ελαιόδενδρων, και ότι το εν λόγω οικοπέδο αποτελούσε τμήμα της κληρονομιαίας περιουσίας.

18. Ο προσφεύγων συμπλήρωσε το φάκελο, προσκομίζοντας όλα τα αιτούμενα έγγραφα, στις 13 Ιανουαρίου 2005 και η συζήτηση έλαβε χώρα στις 4 Οκτωβρίου 2006.

19. Με απόφαση της 20 Δεκεμβρίου 2006, ο Άρειος Πάγος απέρριψε όλους τους λόγους αναίρεσης του προσφεύγοντος και ιδίως δύο εξ αυτών ως «αβάσιμους». Έκρινε ειδικότερα αφενός ότι ο προσφεύγων δεν ανέφερε τα εφαρμοστέα αποσπάσματα της απόφασης του εφετείου σε ό,τι αφορούσε το δασικό ή μη χαρακτήρα του οικοπέδου στη θέση «Αλεξανδρή» και, αφετέρου, ότι είχε παραλείψει να επισημάνει, σύμφωνα με το άρθρο 559 § 11 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ότι είχε στηριχθεί στα τρία (προαναφερόμενα) έγγραφα που είχε καταθέσει ενώπιον του εφετείου για να αποδείξει ότι στην πραγματικότητα το εν λόγω οικοπέδο αποτελούσε τμήμα της δημόσιας δασικής έκτασης και συνεπώς δεν του άνηκε.

II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ

20. Τα εφαρμοστέα άρθρα του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ορίζουν:

Άρθρο 118

«Τα δικόγραφα που επιδίδονται από ένα διάδικο σε άλλον ή υποβάλλονται στο δικαστήριο πρέπει να αναφέρουν: (...) 4) το αντικείμενο του δικογράφου, κατά τρόπο σαφή, ορισμένο και ευσύνοπτο (...)»

Άρθρο 559

«Αναίρεση επιτρέπεται μόνο:

(...)

11) αν το δικαστήριο έλαβε υπόψη αποδεικτικά μέσα που ο νόμος δεν επιτρέπει ή παρά το νόμο έλαβε υπόψη αποδείξεις που δεν προσκομίστηκαν ή δεν έλαβε υπόψη αποδεικτικά μέσα που οι διάδικοι επικαλέστηκαν και προσκόμισαν.»

Άρθρο 566 § 1

«Το έγγραφο της αναίρεσης πρέπει να περιέχει τα στοιχεία που απαιτούνται κατά τα άρθρα 118 έως 120, να αναφέρει την προσβαλλόμενη απόφαση, τους λόγους της αναίρεσης, αίτηση για την αναίρεση, ολική ή εν μέρει της προσβαλλόμενης απόφασης και αίτηση για την ουσία της υπόθεσης.»

Άρθρο 577 § 3

«Αν ο Άρειος Πάγος κρίνει νόμιμη και παραδεκτή την αναίρεση, εξετάζει το παραδεκτό και το βάσιμο των λόγων της.»

Άρθρο 578

«Αν το αιτιολογικό της προσβαλλόμενης απόφασης κρίνεται εσφαλμένο αλλά το διατακτικό της ορθό, ο Άρειος Πάγος απορρίπτει την αναίρεση (...)»

21. Σύμφωνα με τη νομολογία του Αρείου Πάγου, η αίτηση αναίρεσεως πρέπει να αναφέρει ποιος είναι ο κανόνας δικαίου που παραβιάστηκε, σε τι συνίσταται η επικαλούμενη νομική πλημμέλεια, δηλαδή που έγκειται η παραβίαση κατά την ερμηνεία ή την εφαρμογή του εν λόγω κανόνα, καθώς επίσης και να περιλαμβάνει την έκθεση των πραγματικών περιστατικών πάνω στα οποία

στηρίχθηκε το Εφετείο για να απορρίψει την έφεση (Άρειος Πάγος αριθ. 372/2002, 388/2002).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

I. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

A. Λογική προθεσμία

22. Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι η διάρκεια της διαδικασίας παραγνώρισε την αρχή της «λογικής προθεσμίας» όπως αυτή προβλέπεται από το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης το οποίο έχει ως εξής:

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή (...), εντός λογικής προθεσμίας υπό (...) δικαστηρίου (...), το οποίον θα αποφασίση (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)»

23. Η περίοδος που πρέπει να ληφθεί υπόψη άρχισε στις 29 Δεκεμβρίου 1992, με την κατάθεση της αγωγής ενώπιον του πρωτοδικείου Κατερίνης, και περατώθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 2006, με την απόφαση του Αρείου Πάγου. Διήρκεσε επομένως δεκατέσσερα χρόνια για τρεις βαθμούς δικαιοδοσίας.

1. Επί του παραδεκτού

24. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο σημειώνει επιπλέον ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου.

2. Επί της ουσίας

25. Η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι εν προκειμένω επρόκειτο για μία διαδικασία αστικής φύσεως που διεπόταν από την αρχή της διάθεσης, δυνάμει της οποίας η πρωτοβουλία για την πρόοδο της διαδικασίας ανήκει στους διαδίκους. Διευκρινίζει ότι λόγω της φύσης της υπόθεσης, η διαδικασία σε πρώτο βαθμό

οδήγησε σε τρεις προδικαστικές αποφάσεις για την περισυλλογή συμπληρωματικών αποδεικτικών στοιχείων, τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης και την ακρόαση μαρτύρων. Πολλές αναβολές καταλογίσθηκαν στους διαδίκους και όχι στο δικαστήριο. Σε δεύτερο βαθμό, η διαδικασία διεξήχθη σε πολύ σύντομη περίοδο δίχως καμία αναβολή. Σε ό,τι αφορά τη διαδικασία της αναίρεσης, ο προσφεύγων άσκησε την αίτησή του δεκαπέντε μήνες μετά την έκδοση της απόφασης του εφετείου.

26. Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι το πρωτοδικείο μπορούσε να αποφύγει να διατάξει την προσκόμιση βεβαίωσης από τον έφορο της ΔΟΥ Κατερίνης, και έπρεπε να ζητήσει συγχρόνως πραγματογνωμοσύνη και ακρόαση των μαρτύρων. Οι αναβολές της συζήτησης ενώπιον του εν λόγω δικαστηρίου ζητήθηκαν από την αντίδικη πλευρά και χορηγήθηκαν από το δικαστήριο, δυνάμει μίας ιδιαίτερα κατακριτέας δικαστικής πρακτικής. Τέλος, ο προσφεύγων υπογραμμίζει ότι άσκησε την αίτησή του εντός τριών μηνών μετά την απόφαση του εφετείου, και όχι εντός δεκαπέντε μηνών όπως ισχυρίζεται η Κυβέρνηση.

27. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας μιας διαδικασίας εκτιμάται σύμφωνα με τις συνθήκες της υπόθεσης και λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων που έχουν καθιερωθεί από την νομολογία, και ειδικότερα την πολυπλοκότητα της υπόθεσης, την συμπεριφορά του προσφεύγοντος και εκείνη των αρμοδίων αρχών, καθώς και της σημασίας της διαφοράς για τους ενδιαφερόμενους (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Frydlender κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 30979/96, § 43, CEDH 2000-VII).

28. Το Δικαστήριο σημειώνει καταρχήν ότι μία συνολική περίοδος δεκατεσσάρων ετών για τρεις βαθμούς δικαιοδοσίας είναι πολύ μακρόχρονη. Σημειώνει κυρίως ότι μόνο η διαδικασία ενώπιον του πρωτοδικείου διήρκεσε δέκα έτη και έξι μήνες περίπου. Είναι αλήθεια ότι το δικαστήριο έπρεπε να εκδώσει τρεις προδικαστικές αποφάσεις, αλλά η πρώτη εκδόθηκε πάνω από δύο έτη μετά την κατάθεση της αγωγής και οι υπόλοιπες εκδόθηκαν σε ημερομηνίες που είχαν απόσταση μεταξύ τους. Χρειάστηκε επίσης είκοσι έξι μήνες για να λάβει τις καταθέσεις τεσσάρων μαρτύρων. Οι αναβολές της συζήτησης, που ζητήθηκαν από την αντίδικη πλευρά και χορηγήθηκαν από το δικαστήριο, επιμήκυναν τη διαδικασία κατά είκοσι τρεις ακόμα μήνες. Τέλος, ενώπιον του Αρείου Πάγου, ενώ ο φάκελος ήταν πλήρης από τις 13 Ιανουαρίου 2005, η συζήτηση ορίστηκε είκοσι δύο μήνες αργότερα, ήτοι στις 4 Οκτωβρίου 2006.

29. Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των συνθηκών της προκειμένης υπόθεσης, το Δικαστήριο δεν μπορεί να κρίνει «λογικό» το διάστημα που μεσολάβησε εν προκειμένω.

30. Υπήρξε συνεπώς παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

B. Πρόσβαση σε δικαστήριο

31. Ο προσφεύγων παραπονείται για παραβίαση του δικαιώματός του πρόσβασης σε δικαστήριο, λόγω της απόρριψης ορισμένων λόγων αναίρεσης για καθαρά τυπολατρικούς λόγους. Επικαλείται το άρθρο 6 § 1 το εφαρμοστέο τμήμα του οποίου προβλέπει:

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή (...) υπό (...) δικαστηρίου (...), το οποίον θα αποφασίση (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...).»

1. Επί του παραδεκτού

32. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο σημειώνει επιπλέον ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου.

2. Επί της ουσίας

α) Επιχειρήματα των διαδίκων

33. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η υποχρέωση αναφοράς στην αίτηση αναίρεσης των πραγματικών περιστατικών όπως αυτά στοιχειοθετήθηκαν από τα δικαστήρια της ουσίας, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως περιορισμός του δικαιώματος πρόσβασης σε δικαστήριο, αλλά αποτελεί θεμελιώδη προϋπόθεση του παραδεκτού των λόγων αναίρεσης, λαμβανομένης υπόψη της φύσης και της ιδιαιτερότητας του ελέγχου που ασκείται στη διαδικασία αναίρεσης. Η υποχρέωση αυτή θεμελιώνεται από τη νομολογία της ολομέλειας του Αρείου Πάγου και είναι γνωστή στους νομικούς και τους δικηγόρους. Η αυτεπάγγελτη εξέταση από τον Άρειο Πάγο της τήρησης των προϋποθέσεων παραδεκτού και η απόρριψη της αίτησης σε περίπτωση μη τήρησης είναι σύμφωνη προς τη νομολογία του Δικαστηρίου.

34. Η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι δυνάμει του άρθρου 559 § 11 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, οι διάδικοι σε μία διαδικασία πρέπει όχι μόνο να καταθέτουν αποδεικτικά στοιχεία αλλά και να επισημαίνουν ότι στηρίζονται σε αυτά. Ο φάκελος που καταθέτουν οι διάδικοι μπορεί να περιέχει δεκάδες έγγραφα. Ο Άρειος Πάγος εξετάζει μόνο αυτά που οι διάδικοι αναφέρουν στις προτάσεις τους. Δεν ασχολείται καθόλου με τα υπόλοιπα. Η Κυβέρνηση καταλήγει ότι ακόμα κι αν υποθεθεί ότι υπήρξε οποιοσδήποτε περιορισμός στο δικαίωμα πρόσβασης, αυτός επεδίωκε έναν θεμιτό σκοπό: τη διασφάλιση της νομικής ασφάλειας που δεν υφίσταται μόνο προς όφελος των διαδίκων.

35. Ο προσεφύγων υποστηρίζει ότι η Κυβέρνηση επιδίδεται σε μία συγκεχυμένη έκθεση θεωρητικών επιχειρημάτων και δε δίδει καμία πειστική εξήγηση για τους λόγους για τους οποίους οι λόγοι αναίρεσής του απορρίφθηκαν ως αόριστοι. Υπογραμμίζει ότι όχι μόνο είχε προσκομίσει ενώπιον του εφετείου τα επίσημα έγγραφα που αποδείκνυαν το δασικό χαρακτήρα του επίδικου οικοπέδου, αλλά είχε διευκρινίσει ότι επικαλείτο τα εν λόγω έγγραφα. Ωστόσο, ο Άρειος Πάγος απέρριψε τον λόγο διότι δεν είχε επισημάνει στην αίτηση ότι στηριζόταν στα εν λόγω έγγραφα. Εν τούτοις, η εν λόγω επισημάνση ουδόλως απαραίτητη ήταν διότι είναι αυτονόητο ότι σε ό,τι αφορά έγγραφα, η κατάθεση αυτών ενώπιον του δικαστηρίου από τους διαδίκους γίνεται με σκοπό να τα επικαλεστούν προς στήριξη των ισχυρισμών τους.

β) Εκτίμηση του Δικαστηρίου

ι. Γενικές αρχές

36. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει την πάγια νομολογία του σύμφωνα με την οποία δεν έχει ως αποστολή του να υποκαθιστά τα εθνικά δικαστήρια. Η ευθύνη της ερμηνείας της εθνικής νομοθεσίας ανήκει καταρχήν στις εθνικές αρχές και ειδικότερα στα δικαστήρια (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Garcia Manibardo*, αριθ. 38695/97, § 36, CEDH 2000-II). Εξάλλου, το «δικαίωμα σε δικαστήριο», του οποίου το δικαίωμα πρόσβασης συνιστά μία ιδιαίτερη πλευρά, δεν είναι απόλυτο και προσφέρεται σε περιορισμούς, οι οποίοι γίνονται σιωπηρά δεκτοί, ειδικότερα ως προς τους όρους του παραδεκτού μιας προσφυγής, διότι απαιτεί από την ίδια την φύση του μία ρύθμιση από το Κράτος, το οποίο απολαμβάνει ως προς τούτο μιας συγκεκριμένης διακριτικής ευχέρειας. Εν τούτοις, οι περιορισμοί αυτοί δεν θα μπορούσαν να περιορίσουν την ανοικτή πρόσβαση ενός διοικούμενου κατά τρόπο ή

σε βαθμό ώστε το δικαίωμά του σε δικαστήριο να θιγεί στην ίδια την ουσία του. Τέλος, δεν συμβιβάζονται με το άρθρο 6 § 1, παρά μόνον αν τείνουν προς θεμιτό σκοπό και αν υφίσταται εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και του διωκόμενου σκοπού (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Edificaciones March Gallego S.A. κατά Ισπανίας*, 19 Φεβρουαρίου 1998, § 34, *Recueil des arrêts et décisions* 1998-I). Πράγματι, το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο θίγεται όταν η ρύθμισή του παύει να εξυπηρετεί τους σκοπούς της ασφαλείας του δικαίου και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και αποτελεί ένα είδος φραγμού που εμποδίζει την επί της ουσίας εξέταση της υπόθεσης του διοικούμενου από το αρμόδιο δικαστήριο.

37. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει επιπλέον ότι το άρθρο 6 της Σύμβασης δεν υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα Κράτη να θεσπίσουν εφετεία ή ακυρωτικά δικαστήρια (βλέπε, ειδικότερα, *Delcourt κατά Βελγίου*, 17 Ιανουαρίου 1970, §§ 25-26, *série A* no. 11). Εν τούτοις, αν υπάρχουν τέτοια δικαστήρια, οι εγγυήσεις του άρθρου 6 πρέπει να τηρούνται, ειδικότερα ως προς την εξασφάλιση στους διαδίκους ενός πραγματικού δικαιώματος πρόσβασης στα δικαστήρια προκειμένου αυτά να αποφασίσουν επί των αμφισβητήσεων των σχετικών με τα «δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους αστικής φύσεως» (βλέπε, μεταξύ άλλων, *Brualla Gómez de la Torre κατά Ισπανίας*, 19 Δεκεμβρίου 1997, § 37, *Recueil des arrêts et décisions* 1997-VIII). Επιπλέον, η συμβατότητα των περιορισμών που προβλέπονται από το εθνικό δίκαιο προς το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο, το οποίο αναγνωρίζεται από το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, εξαρτάται από τις ιδιαιτερότητες της επίδικης διαδικασίας και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το σύνολο της δίκης που διεξήχθη μέσα στην εθνική έννομη τάξη και ο ρόλος που έπαιξε σε αυτήν το ανώτατο δικαστήριο, αφού οι προϋποθέσεις του παραδεκτού μιας αίτησης αναίρεσης μπορούν να είναι πιο αυστηρές από εκείνες μιας έφεσης (*Khalfaoui κατά Γαλλίας*, αριθ. 34791/97, CEDH 1999-IX).

38. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει τέλος ότι η ρύθμιση του τύπου της άσκησης μιας προσφυγής στοχεύει στην εξασφάλιση της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και του σεβασμού, ιδιαίτερα, της αρχής της ασφαλείας του δικαίου. Εν τούτοις, οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να μπορούν να αναμένουν ότι οι κανόνες αυτοί θα εφαρμοστούν (*Miragall Escolano και λοιποί κατά Ισπανίας*, αριθ. 38366/97, 38688/97, 40777/98, 40843/98, 41015/98, 41400/98, 41446/98, 41484/98, 41487/98 και 41509/98, § 33, CEDH 2000-I).

39. Δεδομένου τούτου, το Δικαστήριο έχει κρίνει πολλές φορές ότι η εφαρμογή εκ μέρους των εθνικών δικαστηρίων συγκεκριμένου τύπου που πρέπει να τηρείται για την άσκηση μιας προσφυγής μπορεί να παραβιάσει το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο. Το ίδιο ισχύει όταν η υπερβολικά τυπολατρική ερμηνεία της συνήθους νομιμότητας εκ μέρους ενός δικαστηρίου εμποδίζει, τοις πράγμασιν, την επί της ουσίας εξέταση μιας προσφυγής ασκηθείσας από τον ενδιαφερόμενο (*Běleš κατά Δημοκρατίας της Τσεχίας*, αριθ. 47273/99, § 69, CEDH 2002-IX, *Zvolský και Zvolská κατά Δημοκρατίας της Τσεχίας*, αριθ. 46129/99, § 55, CEDH 2002-IX).

β) Εφαρμογή των πιο πάνω αναφερόμενων αρχών στην προκειμένη περίπτωση

40. Το Δικαστήριο σημειώνει αφενός ότι ο Άρειος Πάγος απέρριψε ως αβάσιμο τον λόγο τον ελκόμενο από την εσφαλμένη εφαρμογή του νόμου και την απουσία συγκεκριμένης και λεπτομερούς αιτιολογίας ως προς το ζήτημα της φύσης του οικοπέδου, διότι ο προσφεύγων δεν επεσήμαινε στην αίτησή του τους λόγους που οδήγησαν το εφετείο να αποφασίσει κατ'αυτόν τον τρόπο. Εν τούτοις, από την απόφαση του εφετείου προκύπτει ότι αυτό διαπίστωσε, προκειμένου να απορρίψει την έφεση του προσφεύγοντος και τον ισχυρισμό του βάσει του οποίου το επίδικο οικοπέδο αποτελούσε τμήμα της δημόσιας έκτασης, ότι ο αποβιώσας ασκούσε δικαιώματα κυριότητας επί του οικοπέδου και πράξεις νομής, όπως η καλλιέργεια ελαιόδενδρων. Στην αίτησή του, ο προσφεύγων επεσήμαινε όχι μόνο τη σελίδα στην οποία εκτίθετο η εν λόγω διαπίστωση, στη βάση της απόφασης, και τον αριθμό των γραμμών που αφιέρωνε η απόφαση σε αυτό το ζήτημα, αλλά ανέπτυξε, σε δύο τουλάχιστον σελίδες, μία επιχειρηματολογία με σκοπό να αποδείξει την ανακρίβεια και τα κενά της απόφασης επί αυτού. Ωστόσο, δύσκολα το Δικαστήριο μπορεί να δεχθεί ότι οι ισχυρισμοί του προσφεύγοντος εν προκειμένω ήταν σε τέτοιο βαθμό γενικόλογοι και ασαφείς που εμπόδισαν τους δικαστές του ανώτατου δικαστηρίου να τους κατανοήσει και να τους εξετάσει.

41. Αφετέρου, το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο Άρειος Πάγος ομοίως απέρριψε, ως ασαφής, τον λόγο τον ελκόμενο από το γεγονός ότι το εφετείο δεν έλαβε υπόψη τρία επίσημα έγγραφα που αποδείκνυαν το δημόσιο χαρακτήρα του επίδικου οικοπέδου για τον λόγο ότι στην αίτηση δε διευκρινιζόταν αν ο προσφεύγων είχε επιστήσει την προσοχή του εφετείου στο γεγονός ότι επιθυμούσε να στηριχθεί στα εν

λόγω έγγραφα. Ως προς τούτο, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι το πρώτο κεφάλαιο των προτάσεων του προσφεύγοντος ενώπιον του εφετείου, με τίτλο «προσάγω και επικαλούμαι», απαριθμούσε έναν κατάλογο τριάντα πέντε εγγράφων εκ των οποίων τα τρία επίμαχα. Ωστόσο, ανεξαρτήτως του ζητήματος αν ο προσφεύγων έκανε χρήση αυτών των εγγράφων στις προτάσεις του και αν το εφετείο τα έλαβε υπόψη του στην απόφασή του, το γεγονός ότι ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αίτηση ως αόριστη μόνο για τον προαναφερόμενο λόγο αποτελεί μία υπερβολικά τυπολατρική προσέγγιση των προϋποθέσεων παραδεκτού του ασκηθέντος ενδίκου μέσου.

42. Συνεπώς, ο επιβληθείς περιορισμός στο δικαίωμα πρόσβασης του προσφεύγοντος σε δικαστήριο δεν ήταν ανάλογος προς τον σκοπό της διασφάλισης της νομικής ασφάλειας και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης.

43. Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης επί αυτού του σημείου.

II. ΕΠΙ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΩΝ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΩΝ

44. Επικαλούμενος το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, ο προσφεύγων παραπονείται για παραβίαση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, διότι τα τρία δικαστήρια που αποφάνθηκαν στην περίπτωση του παραγνώρισαν, πολλές φορές, το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο. Ο προσφεύγων παραπονείται για προσβολή του δικαιώματός του για σεβασμό της περιουσίας του, το οποίο εγγυάται το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1.

45. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι αποστολή του δεν είναι να υποκαθιστά τα εθνικά δικαστήρια, στα οποία ανήκει καταρχήν η ευθύνη της ερμηνείας της εθνικής νομοθεσίας (βλέπε τις αποφάσεις *Bulut κατά Αυστρίας*, 22 Φεβρουαρίου 1996, § 29, *Recueil* 1996-II και, *mutatis mutandis*, *Edificaciones March Gallego S.A. κατά Ισπανίας*, 19 Φεβρουαρίου 1998, § 33, *Recueil* 1998-I). Η αποστολή του περιορίζεται στο να εξακριβώνει αν επίδικες αποφάσεις λήφθηκαν χωρίς να παραβιάζονται οι εγγυήσεις που διατυπώνονται στο άρθρο 6 της Σύμβασης και δεν είναι αυθαίρετες. Το Δικαστήριο δεν μπορεί να εκτιμήσει το ίδιο τα πραγματικά στοιχεία που οδήγησαν ένα εθνικό δικαστήριο να υιοθετήσει μία συγκεκριμένη απόφαση αντί μιας άλλης, διότι, διαφορετικά, θα αναδεικνυόταν δικαστής τετάρτου βαθμού και θα παραγνώριζε τα όρια της αποστολής του (*Kemmache κατά Γαλλίας (αριθ. 3)*, 24 Νοεμβρίου 1994, § 44, *série A* no. 296-C). Εν προκειμένω, κανένα στοιχείο του

φακέλου δεν του επιτρέπει να συμπεράνει ότι ήταν προδήλως εσφαλμένη ή αυθαίρετη η διαπίστωση των αποφάσεων των ελληνικών δικαστηρίων.

46. Σε ό,τι αφορά την αιτίαση την ελκόμενη από το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1, το Δικαστήριο σημειώνει αφενός ότι δεν είναι καθόλου τεκμηριωμένη. Αφετέρου, υπενθυμίζει ότι είναι ευθύνη των εθνικών δικαστηρίων να επιλύουν διαφορές ιδιωτικού δικαίου, με την αναπόφευκτη συνέπεια να μην μπορεί να δικαιωθεί ένας από τους διαδίκους. Το απλό γεγονός ότι τα δικαστήρια παρέχουν ένα φόρουμ για την επίλυση μίας διαφοράς μεταξύ ιδιωτών δε συνιστά επέμβαση του Κράτους κατά παραβίαση των δικαιωμάτων που προστατεύει τα άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 (*Questel κατά Γαλλίας*, (dec.), no 43275/98, 11 Μαΐου 2000, Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *Kuchar et Stis κατά δημοκρατίας της Τσεχίας*, (déc.), no 37527/97, 21 Οκτωβρίου 1998).

47. Έπεται ότι αυτό το τμήμα της προσφυγής πρέπει να απορριφθεί ως προσηλώς αβάσιμο, κατ'εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Σύμβασης.

III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

48. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

49. Ο προσφεύγων αξιώνει το ποσό των 142.963 ευρώ για την υλική ζημία και τις πιθανές απώλειες που απορρέουν από το γεγονός ότι δεν μπόρεσε να εκμεταλλευτεί την περιουσία του καθόλη την περίοδο που εκκρεμούσε η υπόθεσή του. Ζητεί ομοίως 20.000 ευρώ για την ηθική βλάβη που σχετίζεται με τη μακρά διάρκεια της διαδικασίας και 40.000 ευρώ για εκείνη που υπέστη λόγω της παραβίασης του δικαιώματός του πρόσβασης σε δικαστήριο.

50. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι η επικαλούμενη υλική ζημία δεν έχει αιτιώδη συνάφεια με τις επικαλούμενες παραβιάσεις. Σε ό,τι αφορά την ηθική βλάβη, η απλή διαπίστωση της παραβίασης ή, το πολύ, το ποσό των 2.000 ευρώ για την υπέρβαση της λογικής προθεσμίας και 5.000 ευρώ για την παραβίαση του δικαιώματος πρόσβασης, θα συνιστούσαν μία επαρκή δίκαιη ικανοποίηση.

51. Σε ό,τι αφορά την επικαλούμενη υλική ζημία, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν μπορεί να προβεί σε εικασίες επί της απόφασης του Αρείου Πάγου αν αυτός είχε εξετάσει το βάσιμο των αιτιάσεων του προσφεύγοντος. Δε συντρέχει συνεπώς λόγος να επιδικασθεί στον προσφεύγοντα αποζημίωση για την αιτία αυτή.

52. Σε ό,τι αφορά την ηθική βλάβη, το Δικαστήριο εκτιμά ότι ο προσφεύγων βίωσε προφανώς ένα συναίσθημα στέρησης λόγω της παραβίασης της «λογικής προθεσμίας» και του δικαιώματος πρόσβασης σε δικαστήριο. Αποφαινόμενο κατά δίκαιη κρίση, σύμφωνα με τις επιταγές του άρθρου 41 της Σύμβασης, το Δικαστήριο του επιδικάζει 20.000 ευρώ για ηθική βλάβη, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται ως φόρος.

B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

53. Για αμοιβή δικηγόρου, ο προσφεύγων αξιώνει 4.900 ευρώ συν 10% επί του ποσού που θα του επιδικασθεί για την προκληθείσα βλάβη.

54. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το ποσό αυτό είναι υπερβολικό και ότι ο προσφεύγων δεν υποβάλλει τα απαιτούμενα δικαιολογητικά.

55. Το Δικαστήριο σημειώνει καταρχήν ότι ο προσφεύγων σύνηψε με το δικηγόρο του συμφωνία σχετικά με ένα τμήμα της αμοιβής αυτού, που έμοιαζε με συμφωνία *quota litis*. Τέτοιες συμφωνίες, που γεννούν υποχρέωση μόνο μεταξύ του δικηγόρου και του πελάτη του, δεν μπορούν να δεσμεύσουν το Δικαστήριο, το οποίο πρέπει να αξιολογήσει το επίπεδο των εξόδων και της δικαστικής δαπάνης προς καταβολή όχι μόνο σε σχέση με την πραγματικότητα των επικαλούμενων εξόδων, αλλά και σε σχέση με τον εύλογο χαρακτήρα τους (*Ιατρίδης κατά Ελλάδας (δίκαιη ικανοποίηση)* [GC], αριθ. 31107/96, 19 Οκτωβρίου 2000, § 55).

56. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο προσφεύγων δεν προσκομίζει τιμολόγιο του δικηγόρου του, αλλά μία επιστολή με την οποία ο τελευταίος αναφέρει το ποσό των 2.450 ευρώ για τη σύνταξη της προσφυγής προς το Δικαστήριο και το ποσό των 2.450 ευρώ για τη σύνταξη των παρατηρήσεών του σε απάντηση εκείνων της Κυβέρνησης. Αναφέρεται επίσης σε μία προφορική συμφωνία μεταξύ τους η οποία

αφορά την καταβολή ποσοστού 10% επί του ποσού που το Δικαστήριο μπορεί να επιδικάσει ως βλάβη.

57. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι τα αιτούμενα ποσά για δικηγορική αμοιβή δεν είναι εύλογα, δεδομένου μεταξύ άλλων του αριθμού των αιτιάσεων που οδήγησαν σε διαπίστωση παραβίασης. Αποφαινόμενο κατά δίκαιη κρίση, σύμφωνα με τις επιταγές του άρθρου 41, το Δικαστήριο επιδικάζει στον προσφεύγοντα 4.000 ευρώ, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται ως φόρος από αυτόν.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

58. Το Δικαστήριο κρίνει προσηκόν να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κηρύσσει* την προσφυγή παραδεκτή ως προς τις αιτιάσεις τις ελκόμενες από την υπέρβαση της «λογικής προθεσμίας» και του δικαιώματος πρόσβασης σε δικαστήριο και απαράδεκτη κατά τα λοιπά.

2. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης ως προς τη διάρκεια της διαδικασίας.

3. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης ως προς το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο.

4. *Αποφαίνεται*

α) ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, τα ακόλουθα ποσά:

i. 20.000 (είκοσι χιλιάδες) ευρώ, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται ως φόρος, για ηθική βλάβη,

ii. 4.000 (τέσσερις χιλιάδες) ευρώ, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται ως φόρος από τον προσφεύγοντα, για έξοδα και δικαστική δαπάνη.

β) ότι, από τη λήξη της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή, τα ποσά αυτά θα προσυζητηθούν με τόκους υπολογιζόμενους με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσυζητημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

5. Απορρίπτει το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 30 Απριλίου 2009 κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού.

(υπογραφή)

Søren Nielsen

Γραμματέας

(υπογραφή)

Nina Vajić

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου
εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 4 Ιουνίου 2009

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετροτσόπουλος